

5. Efimov, A. A., Bochkovskaya, V. L. (2018). Factors that determine the need to use circuit training in the classroom with students of technical universities. Scientific notes of the University named after P. F. Lesgafta. 7(161). 88-92.
6. Kostyukevich, V. M. (2018). Theory and methods of sports training (on the example of team game sports): study guide. 2nd edition processing and additional K.: KNT. 616 p.
7. Krutsevich, T. Malahova, Zh. (2018). Physical fitness of students in modern conditions of study in medical institutions of higher education. Sportivnyi visnyk Prydniprovyu. 65-68.
8. Martinov, Yu. O. (2016). Circular training as a method of organizing the educational and training process in physical education at universities. Scientific journal of the NPU named after M. P. Dragomanova. 1(68). 44-46.
9. Martinyuk, O. V., Pechena, V.M., Kravchenko, K. G. (2019). Analysis of different approaches to the organization of physical culture and health classes by the method of circuit training. Young scientist. 8(72). 11-16.
10. Moskalenko, N. V., Eliseeva, D. S., Korzh, N. L. (2017). Organization of independent classes in the physical education of pupils and students: a monograph/ Dnipro: Innovation. 212 p.
11. Nosko, M. O., Arhipov, O. A., Zhula, V. P. (2015). Volleyball in physical education of students: [textbook]. K.: "MP Lesya". 396 p.
12. Platonov, V. N. (2015). The system of training athletes in Olympic sports. General theory and its practical applications: textbook [for trainers]: in 2 books. K.: Olympic Literature. 752 p.
13. Furmanov, A. G., Akulich, L. I. (2019). Volleyball: textbook. Allowance. Belarusian. state University of Physics culture. Minsk: BGUFK. 371p.
14. Sholih, M. (2021). Circular training. 2nd edition. M.: Sport. 216 p.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.1(159).13

Білов С.О.
аспірант кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя
Тищенко В.О.
доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор,
професор кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

УКРАЇНСЬКИЙ СПОРТ – НОВИЙ ВІДПІК

В умовах глобалізації спорт стає не лише важливим соціальним, а й політичним фактором, що потребує сучасного підходу. Мета дослідження – причинно-наслідкові зв'язки легалізації процесу реорганізації спортивної галузі України. Об'єкт дослідження – особливості сучасного спорту України. Предмет дослідження – перспективні шляхи змін у системі українського спорту України. Результати дослідження. Висвітлено чинники, що сприяли регресу системи спортивної галузі в Україні. Схарактеризована сучасна модель управління спортом, із вказанням причин такого стану. Окреслено новий вектор розвитку можливих напрямів у системі спорту, з акцентом на стратегічні нагальні дії, що призведуть до запуску таких змін в Україні. Здійснено аналіз існування системи спортивної галузі в Сполучених Штатах Америки, яку можна впроваджувати в нашій країні. У хронологічному порядку подано дії, що забезпечили існування американської системи професійного спорту.

Ключові слова: український спорт, розвиток, сучасний стан, пропаганда, здоровий спосіб життя.

Bilov S., Tyshchenko V. Ukrainian sports – a new countdown. Sport as an important social phenomenon permeates all levels of modern society, having a wide impact on the main spheres of society's life. Problems related to the adaptation of the economy of physical culture and sports to the new market realities are also relevant for Ukraine. In the context of globalization, sport is becoming an important political, social and economic factor that requires a modern approach. At present, elite sport cannot function effectively and exist without a thorough theoretical study of management issues, legal and financial support for its activities. The state in many Western European countries has been making various efforts for a long time to ensure the priority of the sports aspect in the activities of professional clubs, leagues, associations, etc. The state policy in the field of sports was aimed at counteracting the excessive influence of market relations on professional sports, turning it into a regular kind of business. In the conditions of globalization, sport becomes not only an important social, but also a political factor that requires a modern approach. The purpose of the research is cause-and-effect relationships of legalization of the process of reorganization of the sports industry of Ukraine. The object of the research is the peculiarities of modern sports in Ukraine. The subject of the research is promising ways of changes in the system of Ukrainian sports. Results of the research. The factors contributing to the regression of the sports industry system in Ukraine have been highlighted. The modern model of sports management has been characterized, with the indication of the reasons for this state. A new vector of development of possible directions in the sports system has been outlined, with an emphasis on urgent strategic actions that will lead to the launch of such changes in Ukraine. The analysis of the existence of a sports industry system in the United States of America, which can be implemented in our country, has been carried out. The actions that ensured the existence of the American system of professional sports have been presented in chronological order.

Ключові слова: Ukrainian sport, development, current state, propaganda, healthy lifestyle.

Постановка проблеми. З огляду на великі зміни, які спостерігає світова спільнота з приходом інформаційної

ери та революції комунікацій, у цей конкретний час є необхідною розробка сучасних програм навчання плавання, щоб йти в ногу з цими змінами [2]. Тому то тут, то там лунають заклики переглянути зміст, цілі та засоби навчально-тренувального процесу, щоб дозволити учням на всіх рівнях підготовки максимально використати сучасні методи та засоби навчання для досягнення спортивних досягнень і здобувати знання та навички, які відповідають характеру епохи, в якій ми живемо. В останні десятиліття розпочався стрімкий розвиток у всіх галузях науки й техніки, поява інформаційної ери та глобалізація, що безпосередньо вплинуло на систему навчання з точки зору її ролі, певної філософії, навчальних програм, засобів і методів [1, 3]. Це змусило тих, хто працює в галузі спорту, обов'язково оновити систему навчання та працювати над її розвитком, щоб йти в ногу з останніми подіями та розробками і вкладати в неї якомога більше.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана у відповідності до тем: «Теоретико-методичні засади вдосконалення навчально-тренувального процесу у різних видах спорту» (державний реєстраційний номер: 0122U001108) плану науково-дослідної роботи Запорізького національного університету на 2022–2026 рр.

Мета дослідження – причинно-наслідкові зв'язки легалізації процесу реорганізації спортивної галузі України.

Об'єкт дослідження – особливості сучасного спорту України.

Предмет дослідження – перспективні шляхи змін у системі українського спорту вирішення України.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення спеціальної літератури, документальних джерел та матеріалів мережі Інтернет; системний аналіз; історико-логічний метод.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалії сучасного спорту в Україні, на жаль, не втішні, як з точки зору його стану, так і з точки зору стратегії щодо його розвитку найближчим часом. Стара модель уже не працює, але залишається статичною та незмінною. Новий вектор не сформований, адже чіткого плану розбудови в цьому напрямі держава не має. Ведуться окремі дискусії, але зазвичай, вони мають хаотичний, формальний характер. Дебати серед тренерів країни щодо необхідності змін ведуться вже десятиліттями, починаючи із законодавчих документів, і закінчуючи дійсно реальними кроками, а не лише обіцянками.

На наш погляд, є декілька головних причин такого занедбаного стану спорту в Україні в цілому, і на місцях загалом. Насамперед, головна з них – це історичний розвиток української держави. Як не прикро, але спорт за усі роки незалежності України поживав спадок Радянського союзу, де головною цінністю спорту були формальні гасла можновладців для натовпу, яким можна керувати, реалізуючи свої амбітні цілі.

Безумовно, як наслідок, це на довгі роки зупинило розвиток українського спортивного руху. Статичність і однобокість, безлика маса – ось характерні риси існування українського спорту, починаючи з незалежності України і закінчуючи сьогоднішнім днем. Низький рівень обізнаності українців із питань фінансової та медіа грамотності, це наступна причина того, що спорт з точки зору бізнесу, шоу і прибутків, навіть не розглядався, а тим паче, широким загалом. Також наступною причиною є поступове, тривалістю у десятиліття, зниження зацікавленості дітей у заняттях фізичної культурою в школі, а страх батьків, що на уроках фізичної культури помирають діти, породило і міцно закріпило їхнє негативне масове ставлення до занять спортом. Зараз не час для гасел та полеміки. Отже, дійсно ми прийшли до тієї невідворотної риси, коли треба забути старі устої, й узяти дійсно новий вектор розвитку, з основою європейських поглядів на спорт. У нас є цікавий приклад і досвід країн Європи і світу з питань організації спорту, і впровадження його цінностей в широкі маси людей. Початок у нас в країні покладений, завдяки змінам в організації системи фізичного виховання в закладах середньої освіти. Отже розуміння проблеми, що треба починати саме з потреби бути здоровим і займатися фізичною культурою і спортом з малечі, не може тішити надією, що лід тронувся. Проте, без наявності матеріально-технічної бази в закладах освіти змін ми не дочекаємось ще багато років. За прикладом європейських країн уроки фізичної культури у дітей проводяться у другій половині дня, за типом спортивних секцій. Або між серією уроків, із великою перервою, з можливістю передягнутися та прийняти душ і перекусити перед наступним блоком уроків. У залах займаються не по 30 учнів, а не більше десяти осіб, що формує імідж, і бажання займатися у свій вільний час у спортивній секції. Саме такий приклад може здійснитися завдяки співпраці спортивних шкіл і закладів освіти.

Але про зміни у системі українського спорту немає ніяких заяв щодо будь-яких зрушень, навіть не прослідковується початок чогось. Лише голосні заяви-звіти керівництва про досягнення українських спортсменів і нічого іншого, щоб спонукало займатися спортом широкі маси. З позитивного можна додати лише те, що зараз прослідковується лише співпраця окремих спортсменів у напрямі популяризації спорту через проведення онлайн-уроків із фізичної культури за новою методикою, основою якої є схожість з розвагами до яких звикла малеча, шоу та цікаве дійство. Звичайно виникає питання з чого починати. По-перше, на нашу думку, – це дії держави й уряду щодо змін у законодавстві. Насамперед треба започаткувати нове смислове наповнення поняття «спорт» та його цінностей. Адже старе визначення у законі України про фізичну культуру і спорт втратило свій сенс: «Спорт – діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та інших підготовлених шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них. Спорт має такі напрями: дитячий спорт, дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, спорт ветеранів фізичної культури і спорту, спорт ветеранів війни, олімпійський спорт, неолімпійський спорт, службово-прикладний та військово-прикладний спорт, спорт осіб з інвалідністю тощо» [9]. З визначеного, не зрозумілим видається навіщо тоді займатися спортом, але, згідно закону про культуру: «Культура – сукупність матеріального та духовного надбання певної людської спільноти (етносу, нації), нагромадженого, закріпленого і збагаченого протягом тривалого періоду, що передається від покоління до покоління, включає всі види мистецтва, культурне наслідування, культурні цінності, науку, освіту та відображає рівень розвитку цієї спільноти» [10]. Отже, культура відображає рівень розвитку суспільства, це ж має робити і спорт?

Держави багатьох західноєвропейських країнах упродовж тривалого часу докладають чимало різноманітних

зусиль для забезпечення пріоритету спортивного аспекту у діяльності професійних клубів, ліг, асоціацій тощо. Державна політика у сфері спорту спрямована на протидію надмірного впливу ринкових відносин щодо професійного спорту, перетворенню його на звичайний різновид бізнесу [2]. Для порівняння, спорт у США є частиною глобальної американської культури, на одному рівні з відомими музикантами, акторами та художниками. Це спорт, який подобається мільйонам глядачів, із кумирами та фанатами, за який готові платити та готові дивитися. Одним із стимулів, наприклад, німецьких атлетів, є їх підтримка не лише в плані отримання повноцінної освіти (у школах і закладах вищої освіти), а й працевлаштування після закінчення спортивної кар'єри [3, 6].

Оскільки на сьогоднішній день в Україні цінності та сенс занять спортом залишаються за радянським зразком, молоді не розуміє, навіщо віддавати свій час на професійне заняття спортом після закінчення школи або в останні роки навчання. Молоді музиканти збирають тисячні зали та отримують величезні гонорари, отримують рекламні контракти та кохання мільйонів. Артисти їздять із гастролями, художники під овації відкривають виставки. А наші спортсмени беруть участь у чемпіонатах України за порожніх трибун. Чемпіонів світу та Європи мало хто знає за прізвиськом або в обличчя. На превеликий жаль, український спорт не несе цінностей сьогоднішнього у тому масштабі, що заслуговує.

Тому, ми вважаємо, що пусковим механізмом є широкомасштабна пропаганда урядом здорового способу життя, усвідомлення спорту як засобу заробітку грошей та покращення здоров'я, започаткування нового стилю життя, у поєднанні зі спортом.

Як було сказано вище, це:

1. Реорганізація системи фізичного виховання школярів із систематичним оптимальним управлінням матеріальними, фінансовими, інформаційними потоками у відповідних системах із синергічними зв'язками в цієї сфері на місцевому рівні.

2. Тісна співпраця закладів вищої освіти з федераціями спорту щодо організації секційних занять при школах з професійно організованою орієнтацією батьків дітей на заняття спортом.

3. Проведення змагань з різних видів спорту між районами міст і залученням студентської молоді до їх обслуговування.

4. Виділення коштів сім'ям, які можна потратити лише на заняття в спортивних секціях, як відбувається в деяких європейських країнах.

5. Висвітлення життя спортсменів високої кваліфікації у медіа з акцентом на рівень їхніх гонорарів.

6. Президентом України Володимиром Зеленським спільно із Міністерством молоді та спорту, а також представниками масового спорту надав життя загальнонаціональній програмі «Здорова Україна». Саме тому, розвитку видів спорту, починаючи від будови спортивних об'єктів та закінчуючи проведенням змагань, необхідно впроваджувати кожною громадою. Тим паче, що у цій програмі також передбачено й проєкт «Активні парки – локації здорової України».

На нашу думку, започаткувати нове осмислення та цінності може виключно держава на своєму рівні, і тоді почнеться тривалий процес трансформації системи студентського спорту. Для прискорення якого, треба об'єднати зусилля держави та фахівців, які працюють у спортивних організаціях. Цікавим є досвід американців щодо причин змін у системі спорту в Україні. Отже, величезний вплив на відвідуваність змагань надає поширена в Америці думка про престижність спорту [5]. Багато ділових розмов починаються з обміну думками про футбольні або баскетбольні матчі. Певним трендом є вирішення службових питань на тенісних кортах, у плавальних басейнах, у ложах і трибунах стадіонів чи палаців спорту, за грою в гольф, тощо. Відвідування президентом Франції Еммануєлем Макроном щойно відбувшимся чемпіонату світу з футболу, герцогом та герцогинею Кембриджськими із дев'ятирічним сином принцем Джорджем чоловічого фіналу Вімблдонського тенісного турніру є прикладом для наслідування.

Величезну роль у залученні глядачів на змагання відіграє реклама та організація проведення самих змагань. Так, основна частка рекламних витрат у цих видах спорту припадає на виготовлення програм змагань і положень, фотографій окремих гравців і команд, які згідно з контрактом зобов'язані самі вести велику рекламну роботу. Інше джерело фінансування професійного спорту – дохід від концесій стадіонів та інших спортивних споруд.

Таким чином, основними джерелами доходів у професійному спорті є: продаж квитків на змагання; надходження як від видавничої та рекламної, ліцензійної діяльності, так і з центральних фондів ліг; продаж прав на трансляцію змагань радіо- та телекомпаніям; дохід від концесій стадіону чи Палацу спорту, паркування автомашин глядачів під час матчів; продаж гравців; відсотки на капітал, вкладений у банк тощо.

У всіх цих сферах доходів команди є монополістами: у кожному виді спорту лише одна команда у місті має право як на продаж квитків на ігри, на трансляцію ігор, так і на напої, харчові продукти та сувеніри глядачам під час змагань. Серед основних факторів підвищення відвідуваності змагань зі професійних видів спорту такі: святкова організація більшості змагань; правильна реклама; наявність спортивних споруд, у яких, під час експлуатації передбачений спеціальний пропускний режим; підтримання іміджу зірок, навіть, місцевого масштабу засобами масової інформації; бурхливий розвиток гемблінгу та беттингу. Отже, аналіз чинників, які забезпечили розвиток професійного спорту США, дозволяє виділити їх у хронологічному порядку такі: урбанізація; індустріалізація; розвиток комунікацій, транспортних систем та засобів масової інформації; зростання доходів та зміна стилю життя американців; виключення бейсболу у 1922 р. з-під дії антирестівського закону Шермана; поява контрактної системи та нової системи набору гравців команди ліг; створення потужної інфраструктури; поява телебачення; комерціалізація спорту; спортивний маркетинг та загальна економічна політика, що проводиться лігами щодо розподілу доходів між командами; особливе ставлення конгресу, сенату США та самих американців до професійного спорту [4].

Ми в змозі вже зараз розпочати створення нової моделі студентського спорту за типом американської студентської асоціації NCAA (National Collegiate Athletic Association – Національна асоціація студентського спорту) – національна університетська спортивна асоціація, до якої входять 1281 різних товариств, що організовує спортивні

змагання в коледжах та університетах США і Канади [5, 8]. Відповідно інструментом реалізації оновлення системи може бути громадська організація, яка проводить, наприклад, щорічні студентські спортивні фестивалі – Національна Асоціація Студентського Спорту України, в яку закласти нові сенси з використанням екзистенційно-гуманістичної перспективи, для вирішення проблеми балансу та психічного здоров'я, які виникають у молоді [1, 7]. До цієї громадської організації повинні входити університетські команди, які приїжджають раз на рік і беруть участь у спортивному фестивалі (у США – це Nationals). Фестиваль має супроводжуватися виступом музичних гуртів, фудзонами, проживанням разом на одній території та природно спортивними змаганнями. За спонсорської підтримки має формуватися призовий фонд фестивалю. Закінчуючи школу, на сьогоднішній день, в українського спортсмена, який займався спортом усе шкільне життя, є два вибори – стати професійним спортсменом і забути про навчання та кар'єру не пов'язану зі спортом, або ж почати розвивати себе в новому напрямку, але забути про спорт. Наше ж завдання при створенні подібності NCAA надати можливість спортсмену залишитися в спорті і, в той же час, вчитися за обраною спеціальністю. Створивши нову систему, ми зможемо зробити її сучасною та відповідальною до запитів студентів-спортсменів. Також ми наголошуємо на формуванні традицій під час підготовки та під час проведення спортивного фестивалю. Так, певний ритуал – передматчевий танець хака виконують представники командних видів спорту Нової Зеландії, включаючи навіть такі цікаві варіанти, як хокей або бейсбол, але все ж таки основну частку популярності у світі він отримав завдяки регбі. Додатковим стимулом виступає й музика, під яку виходять спортсмени, форма спортсменів та символи, група підтримки, командні ритуали, тощо. Таким чином, потрібно створити нову індустрію спорту в Україні, де спорт буде цікавий широким масам людей і матиме формат шоу, яке приносить гроші, формує єдину національну ідею в молоді – культ здорового способу життя та здоров'я.

Висновки. Реалії сьогодення демонструють необхідність змін у системі студентського спорту України через закладення фундаменту нової індустрії масової фізичної культури і спорту, де спорт трансформується у формат шоу, що цікаве сучасній молоді, також приносить гроші і, насамперед, формуватиме єдину національну українську ідею у молоді. Наші дослідження не є вичерпними в указаному напрямі, ми закликаємо наукову спільноту щодо співпраці і продовження пошуку тих дієвих порад, що сприятимуть закладенню стратегічних ідей щодо змін нашої національної спортивної галузі.

Література

1. Бубка С.Н., Платонов В.Н. Менеджмент подготовки спортсменов к Олимпийским играм. Киев: Олимпийская литература, 2017. 480 с.
2. Имас Е.В. & Мичуда Ю.П. Проблемы развития экономики физической культуры и спорта в условиях формирующегося рынка. Наука и спорт: современные тенденции, 2013;1(1-1) (1): 48-56.
3. Платонов В., Бубка С., Паленко Ю. Олимпийский спорт в современной Германии. Наука в олимпийском спорте. 2020; 2:85-99.
4. Anderson A. R., & Ramos W. D. (2018). Social motivation and health in college club swimming. *Journal of American College Health*, 66(8): 783-789.
5. Barlow, K. A., & Hickey, A. (2014). Academic achievement of NCAA Division III athletes. *Journal of Research in Education*, 24(2), 116-123.
6. Brown, G. T., Hainline, B., Kroshus, E., & Wilfert, M. (2014). *Mind, body and sport: Understanding and supporting student-athlete mental wellness*. Indianapolis, IN: National Collegiate Athletic Association. 120 p.
7. Hamann, M. (2019). *How Team Culture Affects NCAA Swimming and Diving Team Performance*. Master's Thesis, University of Tennessee, 2019. 70 p.
8. Petry K., Streinbach D, Burk V. Germany. In: B. Houlihan and M. Green, eds., *Comparative Elite Sport Development: systems, structures and public policy*, 1st ed. Oxford: Butterworth-Heinemann, 2008: P. 115-146.
9. <https://zakon.help/zakonodavstvo-ukraini/3808-12>
10. https://kodeksy.com.ua/pro_kulturu/1.htm

References

1. Bubka S.N., Platonov V.N. *Menedzhment podgotovki sportsmenov k Olimpiyskim igrām*. Kiyev: Olimpiyskaya literatura, 2017. 480 s.
2. Imas Ye.V. & Michuda YU.P. Problemy razvitiya ekonomiki fizicheskoy kul'tury i sporta v usloviyakh formiruyushchegosya rynka. *Nauka i sport: sovremennyye tendentsii*, 2013;1(1-1) (1): 48-56.
3. Platonov V., Bubka S., Palenko YU. *Olimpiyskiy sport v sovremennoy Germanii*. *Nauka v olimpiyskom sporte*. 2020; 2:85-99.
4. Anderson A. R., & Ramos W. D. (2018). Social motivation and health in college club swimming. *Journal of American College Health*, 66(8): 783-789.
5. Barlow, K. A., & Hickey, A. (2014). Academic achievement of NCAA Division III athletes. *Journal of Research in Education*, 24(2), 116-123.
6. Brown, G. T., Hainline, B., Kroshus, E., & Wilfert, M. (2014). *Mind, body and sport: Understanding and supporting student-athlete mental wellness*. Indianapolis, IN: National Collegiate Athletic Association. 120 p.
7. Hamann, M. (2019). *How Team Culture Affects NCAA Swimming and Diving Team Performance*. Master's Thesis, University of Tennessee, 2019. 70 p.
8. Petry K., Streinbach D, Burk V. Germany. In: B. Houlihan and M. Green, eds., *Comparative Elite Sport Development: systems, structures and public policy*, 1st ed. Oxford: Butterworth-Heinemann, 2008: P. 115-146.
9. <https://zakon.help/zakonodavstvo-ukraini/3808-12>
10. https://kodeksy.com.ua/pro_kulturu/1.htm